

STUDIUM WOJSKOWE

POWSTANIE I ROZWÓJ ORGANIZACYJNY STUDIUM WOJSKOWEGO

Organizację pierwszych studiów wojskowych w wyższych uczelniach kraju rozpoczęto w 1950 r. na mocy przepisów ustawy o obronności kraju z dnia 7 kwietnia 1949 roku¹ i rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 września 1949 roku². Studium Wojskowe WSP w Krakowie powstało we wrześniu 1951 r. jako integralna jednostka organizacyjna Uczelni, mająca na celu prowadzenie szkolenia wojskowego studentów. Przewidziano w nim stanowisko kierownika, etaty wykładowców-instruktorów oraz stanowiska administracyjne: kierownika kancelarii i laboranta. W 1960 r. ustanowione zostało stanowisko zastępcy kierownika Studium a stanowiska wykładowców-instruktorów zamieniono na stanowiska wykładowców.

Ustawa z 13 grudnia 1957 r. o służbie wojskowej oficerów Sił Zbrojnych³ oraz ustawa o powszechnym obowiązku wojskowym z 30 stycznia 1959 roku⁴ a także wydane na ich podstawie zarządzenia wykonawcze resortów oświaty i wojska stworzyły podstawy prawne szkoleniu kadry rezerwy na studiach wojskowych oraz określiły nową organizację studiów, tok szkolenia, sposób prowadzenia egzaminów i ćwiczeń w jednostkach wojskowych. Zmiany te wpłynęły na usprawnienie pracy w Studium, przyczyniły się do podniesienia poziomu zajęć, a w zakresie

¹ Dz. U. RP, 1949, nr 25, poz. 173.

² Monitor Polski, 1949, nr A-64, poz. 852.

³ Dz. U. PRL, 1958, nr 47, poz. 232.

⁴ Dz. U. PRL, 1959, nr 14, poz. 75.

stosowanych form i metod ujednolicaly je z metodami stosowanymi w wojskach operacyjnych, rzecz jasna w zakresie rozwiązywania zadań szkoleniowych.

Z upływem lat wzrastały zadania Studium Wojskowego oraz liczba studentów objętych szkoleniem wojskowym i obronnym. I tak w r. 1957, po zlikwidowaniu Sekcji Wojskowej przy I Studium Nauczycielskim w Krakowie, zadania szkolenia wojskowego studentów tego SN przejęło Studium WSP. W dwa lata później Studium podjęło te same obowiązki w odniesieniu do studentów nowo powstałego II Studium Nauczycielskiego w Krakowie, a w r. 1961 również studentów SN w Krzeszowicach.

W związku z powiększaniem się zadań Studium następował wzrost liczebny pracowników, który nie był jednak proporcjonalny do potrzeb. W 1961 r., a więc w dziesięć lat po powstaniu, Studium posiadało 10 etatowych pracowników, w tym 5 oficerów. Przy braku pełnej obsady kadry dydaktycznej zachodziła potrzeba angażowania wykładowców różnych specjalności na godziny zleczone.

Wobec trudnych warunków lokalowych Uczelni i przeciążenia kadry wykładowców zadaniami dydaktycznymi, na wniosek władz szkoły, Minister Oświaty i Minister Obrony Narodowej zarządzeniem z dnia 24 maja 1965 r. powołali oddzielną Sekcję Wojskową w I Studium Nauczycielskim, która przejęła od Studium Wojskowego WSP szkolenie studentów trzech studiów nauczycielskich⁵. W wyniku tej decyzji poprawiły się wprawdzie warunki lokalowe Studium, ale zmniejszył się równocześnie stan kadry, gdyż do zorganizowania wspomnianej Sekcji i prowadzenia szkolenia zostali oddelegowani niektórzy oficerowie Studium Wojskowego WSP.

Kolejne zmiany w zadaniach Studium Wojskowego spowodowane zostały realizacją przepisów ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 21 listopada 1967 roku⁶. Ustawa ta w sposób kompleksowy określiła węzłowe problemy naszej polityki obronnej, a zarazem i konsekwencje wynikające stąd w dziedzinie szkolenia rezerwy i przygotowania ludności na wypadek wojny. Wprowadzone zmiany uwzględniały w szerszym zakresie nie tylko problematykę wojskową, ale również zadania wychowawcze.

W związku ze zmianami ogólnymi w procesie szkolenia wojsk, w tym studentów, w latach 1969—1970 nastąpił dalszy wzrost kadry oficerskiej Studium. Przydział licznej grupy oficerów o różnych specjalnościach wojskowych miał zasadniczy wpływ na usprawnienie procesu dydaktyczno-wychowawczego. Można było rozwinąć specjalizację przedmiotową przez zorganizowanie odpowiednich grup wykładowców w celu prowadzenia, zgodnie z ustalonym programem, szkolenia wojskowego oraz szkolenia obronnego studentów.

Całokształt działalności Studium Wojskowego w strukturze Uczelni regulował statut wprowadzony zarządzeniem Głównego Inspektora Szkolenia MON z dnia

⁵ Dziennik rozkazów MON, 1965, nr 11, poz. 53.

⁶ Dz. U. PRL, 1967, nr 44, poz. 220; 1972, nr 53, poz. 342; 1973, nr 27, poz. 153; nr 38, poz. 224; nr 47, poz. 276; 1974, nr 24, poz. 142 i 1975, nr 16, poz. 91.

29 września 1970 roku⁷. Określał on szczegółowo zakres pracy w dziedzinie: a) programów i ich realizacji, czasu i form szkolenia w Studium oraz w jednostce wojskowej, b) powołania studentów na przeszkolenia, c) wychowania wojskowego i obywatelskiego oraz d) kierowania pracą metodyczną.

W roku akademickim 1972/73, na podstawie uchwały Rady Ministrów z dnia 3 września 1972 r. w sprawie przeszkolenia w jednostkach wojskowych osób podlegających wojskowemu szkoleniu studentów oraz w sprawie szkolenia obronnego studentów⁸ oraz zarządzenia Ministra Obrony Narodowej z 26 marca 1973 r. w sprawie szkolenia wojskowego i obronnego studentów szkół wyższych⁹, przeprowadzono reorganizację szkolenia w Studium Wojskowym.

Statut wprowadzony w 1973 r. przez Główny Inspektorat Szkolenia określał Studium Wojskowe jako „jednostkę organizacyjną szkoły wyższej powołaną do prowadzenia wojskowego szkolenia studentów i szkolenia obronnego studentów i studentek pobierających naukę systemem studiów dziennych oraz współuczestniczenia w procesie wychowawczym szkoły wyższej”¹⁰.

KIEROWNICTWO I KADRA WYKŁADOWCÓW

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 września 1949 r. oraz późniejszymi aktami normatywnymi¹¹ na stanowisko kierownika Studium Wojskowego powołany był oficer zawodowy, który kierował całokształtem działalności tej jednostki i ponosił odpowiedzialność za realizację powierzonych mu zadań. W sprawach szkolenia wojskowego studentów kierownik Studium podlega organom administracji wojskowej, natomiast w zakresie realizacji funkcji cywilnych związanych z procesem wychowawczym, sprawami organizacyjno-dydaktycznymi i udziałem w życiu szkoły odpowiada przed rektorem.

Postanowienie ustawy o szkolnictwie wyższym i przepisy wykonawcze do niej wydawane przez naczelne organy cywilne i wojskowe określały dokładnie zadania kierownika Studium, obowiązki jego zastępcy oraz wykładowców. Do zakresu działania kierownika Studium należy organizowanie, kierowanie i nadzorowanie wojskowego szkolenia studentów.

Pierwszym kierownikiem Studium Wojskowego, a jednocześnie pierwszym oficerem zawodowym w Uczelni był mjr Zygmunt Szwajcer (1951—1952), który powrócił wkrótce do służby w wojsku¹². Następnie obowiązki kierownika Studium objął ppłk Michał Miedziński i pełnił je ze zmiennym powodzeniem do 1955 r.

⁷ Statut studiów wojskowych szkół wyższych, Warszawa 1970.

⁸ Monitor Polski, 1972, nr 45, poz. 239; zmiana — Monitor Polski, 1974, nr 22, poz. 128.

⁹ Dz. Urz. Min. NSzWiT, 1975, nr 6, poz. 34; zmiana — 1976, nr 2, poz. 2.

¹⁰ Statut studiów wojskowych szkół wyższych, Warszawa 1973, s. 1.

¹¹ Por. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 września 1972 r. w sprawie wyznaczania żołnierzy zawodowych do wykonywania zadań poza wojskiem (Dz. U. PRL, 1972, nr 39, poz. 256).

¹² Szerzej sylwetki kierowników Studium Wojskowego i kadry wykładowców omawia Tadeusz Lorek, „Studium Wojskowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w latach 1946—1976” (praca magisterska), s. 20—43.

Ze stanowiska tego przeniesiony został do rezerwy a następnie podjął pracę w administracji UJ. Trzecim i najdłużej pełniącym obowiązki kierownika Studium był płk Władysław Turkawski, który objął je w 1956 r. i wykonywał do 1965 r. Następnie był kierownikiem Sekcji Wojskowej w I Studium Nauczycielskim w Krakowie. Po rozwiązaniu Sekcji został wyznaczony na stanowisko Szefa Dzielnicowego Sztabu Wojskowego w Nowej Hucie, skąd po kilku latach odszedł na emeryturę.

W dniu 27 listopada 1965 r. stanowisko kierownika Studium Wojskowego WSP objął płk Władysław Mikołajewski, dotychczasowy zastępca Studium Wojskowego UJ. Po trzech latach wypełniania tych obowiązków przeniesiony został w 1968 r. z powrotem do UJ na równorzędne stanowisko. Od 15 września 1968 r. Studium kierował płk Władysław Rosiek, wieloletni, doświadczony i energiczny dowódca w Opolu. Jako kierownik przyczynił się istotnie do rozwoju bazy materialnej w podległym mu Studium. W ramach reorganizacji w 1973 r. został przeniesiony na stanowisko kierownika Studium Wojskowego Akademii Górniczo-Hutniczej.

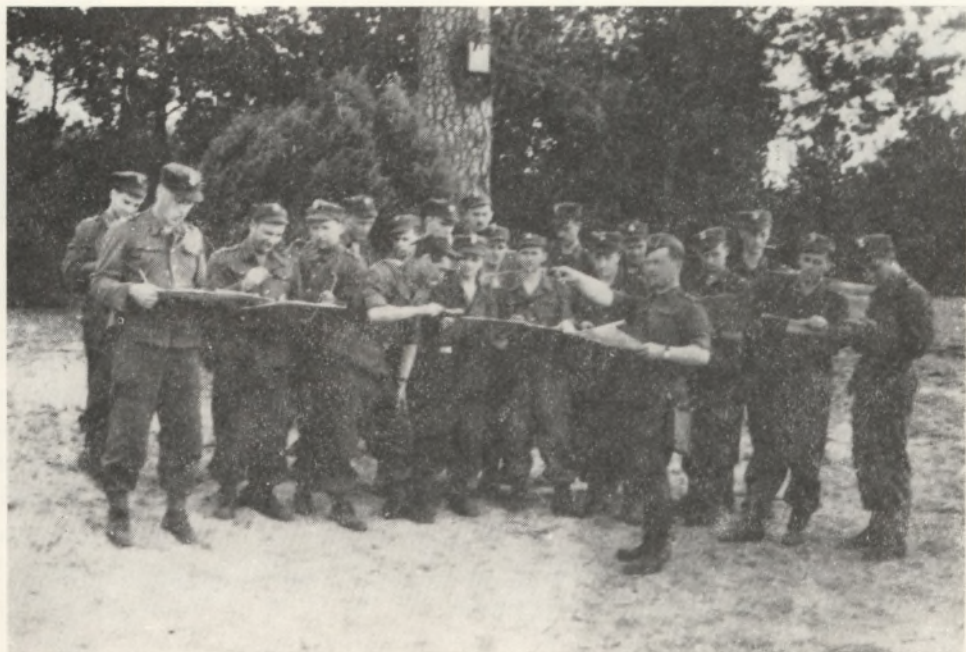
Natomiast w naszej Uczelni stanowisko kierownika Studium objął z dniem 29 czerwca 1973 r. kolejny zastępca kierownika Studium Wojskowego UJ płk mgr Stanisław Niemczyk, który posiadał duże doświadczenie i umiejętności w zakresie kształtowania dobrych stosunków w środowisku uczelnianym. Zasłużył się on też istotnie w dziedzinie rozwoju i modernizacji bazy dydaktycznej Studium. W okresie sprawowania przez niego obowiązków kierownika Studium Wojskowe było wizytowane przez Sejmową Komisję d. s. obronności kraju z udziałem gen. broni Tadeusza Tuczapskiego i inspekcjonowane przez dowództwo Warszawskiego Okręgu Wojskowego.

Po odejściu płka S. Niemczyka w grudniu 1977 r. na emeryturę, obowiązki kierownika Studium pełnił ppłk inż. Tadeusz Szewczyk, który jednak wkrótce przeszedł do rezerwy. W dniu 20 lutego 1979 r. na stanowisko kierownika Studium został powołany były zastępca d.s. politycznych dowódcy 6 Pomorskiej Dywizji Powietrzno-Desantowej, doświadczony oficer ppłk Zdzisław Pałka, który wyróżnił się na stanowisku zastępcy dowódcy pierwszej zmiany naszych wojsk przebywających w misji pokojowej na Bliskim Wschodzie, za co został uhonorowany wpisem do Księgi Czynów Żołnierskich LWP.

Kierownikowi Studium podlegali bezpośrednio zastępca kierownika i zastępca kierownika d. s. kształcenia nauczycieli przysposobienia obronnego (1970—1973). Etat zastępcy kierownika Studium przyznany został dopiero w 1959 r., a stanowisko to objął z dniem 1 grudnia tegoż roku ppłk Józef Szyszko, który w 1961 r. przeniesiony został do pracy w Kuratorium Szkolnym w Katowicach. Dnia 13 września 1961 r. jego obowiązki przejął ppłk Mieczysław Kiewrel, w 1965 r. skierowany do pracy w Kuratorium Szkolnym w Krakowie. W latach 1965—1967 obowiązki zastępcy pełnił ppłk Hubert Szarejko. Po nim stanowisko to zajmował czasowo mjr Stefan Lelek, a w latach 1968—1971 ppłk Jan Migdał, przeniesiony z Oficerskiej Szkoły Samochodowej w Pile. W 1970 r. ze Studium Wojskowego Politechniki Krakowskiej powrócił do Studium WSP ppłk mgr Zdzisław Ogonowski, któremu na wniosek Uczelni powierzono obowiązki zastępcy kierownika d. s.

Grupa studentów z wykładowcami po zajęciach Studium Wojskowego w terenie w 1952 r.

Zajęcia grupowe z taktyki na poligonie w 1959 r.

Pracownicy Studium Wojskowego w 1971 r.

kształcenia nauczycieli przysposobienia obronnego. W 1971 r. obowiązki zastępcy kierownika Studium objął ppłk Stanisław Kurpinowicz, specjalista w zakresie artylerii, wieloletni i doświadczony wykładowca w Studium Wojskowym Politechniki Krakowskiej i Akademii Górniczo-Hutniczej. Po przejściu na emeryturę w 1977 r. pracuje nadal w WSP jako pełnomocnik Rektora do spraw obronnych. W 1979 r. obowiązki zastępcy zaczął pełnić ppłk mgr Stanisław Pilch, który po ciężkiej chorobie zmarł w dniu 21 lutego 1980 r.

Z chwilą utworzenia Studium Wojskowego na stanowiskach wykładowców-instruktorów zatrudniono oficerów i podoficerów rezerwy. Wobec braku etatów kierownik Studium angażował do prowadzenia zajęć studentów, którzy przed podjęciem studiów odbywali służbę wojskową i posiadali stopień podoficera rezerwy. Rozwój techniki i rosnące wyposażenie armii spowodowały konieczność podniesienia na wyższy poziom szkolenia rezerw. W tym celu w 1957 r. Minister Obrony Narodowej oddelegował z wojska do pracy w studiach wojskowych niezbędną ilość oficerów zawodowych, którzy zastąpili dotychczasowych instruktorów cywilnych.

W Studium Wojskowym WSP w Krakowie pracowali w charakterze wykładowców następujący oficerowie: mjr Stefan Lelek (1957—1965), mjr mgr Zdzisław Ogonowski (1957—1965), mjr Władysław Kasprzyk (1962—1965), mjr Mieczysław Żabicki (1964—1975), kpt Ireneusz Jabłecki (1965), mjr mgr Stanisław Straczyński (1965—1973), mjr mgr Ireneusz Jabłecki (1966—1973), mjr Jan Kosmaty (1966—1969 i od 1973), kpt Edward Czech (1969—1971), mjr Józef Borowski (1969—1975), mjr Edmund Szymanek (1969—1973), mjr mgr inż. Izydor Malinowski (1969—1978), mjr Jerzy Zych (1966—1970—1980), mjr mgr Włodzimierz Wielogórski (1970—1973), mjr mgr Kazimierz Suchoń (1971—1973), mjr mgr Ryszard Gadowski (1973—1976), mjr Antoni Żaluk (1974—1976), mjr Józef Charnicki (od 1975 r.), mjr Edward Rysiewicz (od 1975 r.), mjr lek. Wiesław Czajkowski (1976—1979), mjr lek. Włodzimierz Gorecki (od 1977 r.), kpt. lek. med. Janusz Chądzyński (od 1979 r.)¹³. Natomiast na etacie starszych wykładowców w Studium pracowali: ppłk Hubert Szarejko (1963—1967), ppłk Stefan Lelek (1966—1970), ppłk Władysław Kasprzyk (1969—1973), ppłk Jan Hajny (1967—1977), ppłk mgr inż. Kazimierz Trofimiuk (1970—1974), ppłk mgr Bronisław Pędzik (1970—1973), ppłk inż. Jan Maj (1970—1974), ppłk inż. Zdzisław Ciesielski (1973—1975), ppłk mgr Kazimierz Musiał (od 1974 r.), ppłk mgr Tadeusz Szewczyk (od 1974 r.) oraz ppłk Jerzy Magrel (1970—1972)¹⁴.

Z powyższego zestawienia wynika, że władze wojskowe dokonywały w Studium ciągłych zmian zarówno na stanowiskach kierowniczych jak i w grupie kadry dydaktycznej. Najwięcej oficerów było przenoszonych do pracy w Studium naszej Uczelni ze szkół oficerskich i jednostek wojskowych oraz ze Studium Wojskowego UJ i AGH. Najdłuższym stażem pracy w Studium Wojskowym WSP w Krakowie

¹³ Listę wykładowców zestawiał T. Lorek, op. cit., s. 43.

¹⁴ Tamże, s. 44.

legitymują się ppłk mgr Zdzisław Ogonowski i ppłk mgr Kazimierz Suchoń. Podobna fluktuacja miała miejsce wśród pracowników administracji.

Na zakończenie trzeba wspomnieć, iż z żalem pożegnaliśmy czterech oficerów Studium Wojskowego, którzy odeszli od nas na zawsze. Należą do nich: ppłk Edmund Szymanek, mjr rez. Antoni Żaluk, ppłk mgr Stanisław Pilch i ppłk inż. Jan Maj.

ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE SZKOLENIA WOJSKOWEGO I OBRONNEGO

Szkolenie wojskowe studentów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, podobnie jak w innych wyższych uczelniach, zostało wprowadzone w 1950 r. Jednakże do właściwej realizacji tego szkolenia przystąpiono w roku akad. 1950/51 po uprzednim utworzeniu prowizorium Studium Wojskowego i zapewnieniu mu niezbędnych pomieszczeń dydaktycznych oraz środków materiałowych. Takie środki jak: broń i amunicję, sprzęt inżynieryjno-saperski, aparaturę łączności, wydawnictwa itp. a także środki transportowe i zaopatrzenie finansowe dla kadry oficerskiej dostarczała zgodnie z rozkazem Ministra Obrony Narodowej wojskowa jednostka gospodarcza stacjonująca w Krakowie, która jednocześnie opiekowała się Studium do 1957 roku.

Zgodnie z pierwszym programem szkolenie wojskowe studentów odbywało się raz w tygodniu w wymiarze 4 godzin na I, II i III rok studiów¹⁵. Jednakże w miarę rozwoju techniki wojskowej i wzrostu wymagań w zakresie obronności, a w związku z tym wprowadzenie nowych treści, czas przeznaczony na szkolenie został zwiększony do 6 godzin tygodniowo, nie licząc treningów i konsultacji¹⁶. Natomiast okres szkolenia został przedłużony z trzech do czterech lat, a w akademiach medycznych i niektórych uczelniach technicznych do pięciu lat.

Przedłużeniem szkolenia prowadzonego w ramach Studium Wojskowego było organizowane w miesiącach letnich szkolenie praktyczne w jednostkach wojskowych. Do 1956 r. przeszkolenie to trwało 4 tygodnie i kończyło się egzaminem państwowym. Zgodnie z zarządzeniem z 1957 r. szkolenie studentów w jednostkach wojskowych przedłużono z 4 do 6 tygodni, a po jego zakończeniu przeprowadzano egzamin państwowy przed komisją wyznaczoną przez Ministra Obrony Narodowej. W zależności od uzyskanych wyników szkolenia i egzaminu studenci otrzymywali stopnie kaprala lub plutonowego rezerwy z jednoczesnym uzyskaniem tytułu chorążego. Następnie co parę lat powoływani byli na ćwiczenia wojskowe, gdzie uzyskiwali dalsze awanse do oficerskiego włącznie.

Pierwsze szkolenia absolwentów WSP w warunkach poligonowych w latach 1954 i 1955 odbyły się w rejonie, gdzie stacjonowało zgrupowanie jednostek. W trzech kolejnych latach, tj. 1956, 1957, 1958 absolwenci WSP byli szkoleni w jednostce

¹⁵ Monitor Polski, 1950, nr A-104, poz. 1310.

¹⁶ Kancelaria SW WSP, Rozkaz dzienny nr 32/57 z 15 maja 1957 r.

wojskowej, skąd udawali się na kilkudniowe ćwiczenia poligonowe. W 1959 r. zorganizowano na bazie rzeszowskiej jednostki wojskowej obóz szkoleniowy dla absolwentów wszystkich humanistycznych uczelni krakowskich. W latach 1960 i 1961 takie same obozy, ale już dla absolwentów wszystkich wyższych uczelni nietechnicznych z całego obszaru Warszawskiego Okręgu Wojskowego, zostały zorganizowane. Jednakże od 1962 r., głównie z powodu trudności organizacyjnych i aprowizacyjnych, zaprzestano organizowania dużych zgrupowań szkoleniowych oraz zdecydowano, aby absolwentów poszczególnych uczelni kierować do wyznaczonych jednostek wojskowych i szkolić w warunkach koszarowych.

Zgodnie z powyższą decyzją absolwenci naszej Uczelni odbywali przeszkolenie w jednostkach wojskowych w Lublinie, Kielcach, a studenci Studiów Nauczycielskich w Częstochowie, Wrocławiu, Lublinie.

W związku z koniecznością zapewnienia naszym siłom zbrojnym dobrze przygotowanych do obronności kraju rezerwowych kadr oficerskich we wszystkich programach szkolenia wojskowego studentów kładziono duży nacisk na potrzebę kształtowania postaw ideowo-politycznych. Dlatego od kadry wykładowczej i instruktorskiej wymagano gruntownej wiedzy i wysokich umiejętności dydaktyczno-wychowawczych, zdyscyplinowania oraz wzorowej organizacji i realizacji całości kształtu procesu dydaktyczno-wychowawczego.

W kolejnych programach i planach szkolenia występowały następujące przedmioty:

- wybrane problemy z zakresu wojen i wojska oraz zagadnienia dotyczące pracy polityczno-wychowawczej w wojsku;
- problemy z zakresu taktyki ogólnowojskowej i obrony przed bronią masowego rażenia, które są powszechnie określane skrótem (OPBMAR) oraz terenoznawstwo;
- wybrane problemy inżynierijno-saperskie i dotyczące wojsk pancernych, artylerii i lotnictwa oraz kwatermistrzostwa i służby medycznej w wojsku;
- szkolenie ogniowe, obejmujące znajomość wszystkich rodzajów broni strzeleckiej i zasad strzelania, zasady prowadzenia obserwacji i określenia odległości oraz rzucanie granatami i strzelania z różnych rodzajów broni;
- podstawowe regulaminy wojskowe i musztra z zakresu dowodzenia kompanią.

Czas przeznaczony na realizację powyższej problematyki był w kolejnych programach wyznaczony równomiernie. Dla orientacji warto podać, że w programie z lat pięćdziesiątych przewidziano 55,7% ogółu godzin na problemy taktyczne i bezpośrednio z taktyką związane oraz 21,3% na szkolenie ogniowe. Natomiast tylko jedna trzecia czasu była przewidziana na szkolenie ideowo-polityczne, terenoznawstwo, musztrę i regulaminy. Taki podział czasu wskazuje niewątpliwie na wagę, jaką przywiązywano wówczas do zagadnień z taktyki i strzelectwa.

W latach sześćdziesiątych następowały kolejne zmiany w programach szkolenia wojskowego studentów, ale dotyczyły one głównie merytorycznych treści szczegółowych. Dopiero pod koniec tych lat wprowadzono dość istotne zmiany,

które uwzględniały w pierwszych dwóch semestrach podstawowe szkolenie ogólnowojskowe, a w następnych czterech lub pięciu semestrach podstawowe szkolenie specjalistyczne. Istotnym niewątpliwie był fakt, że do drugiego etapu szkolenia kwalifikowano tylko tych studentów, którzy w pierwszym okresie szkolenia i na egzaminie osiągnęli dobre i bardzo dobre wyniki oraz spełniali kryteria niezbędne w służbie wojskowej na podstawowych stanowiskach dowódczych. Studenci niezakwalifikowani do drugiego etapu szkolenia wojskowego byli kierowani na szkolenie w zakresie powszechnej samoobrony.

Szkolenie w zakresie samoobrony młodzieży studenckiej pod nazwą „Terenowa Obrona Przeciwlotnicza” (TOPL) zostało wprowadzone w Wyższej Szkole Pedagogicznej w roku akad. 1960/61. W myśl ustawy z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym oraz zarządzenia Ministra Oświaty z dnia 15 stycznia 1959 r. szkoleniem tym objęto studentów i studentki, zarówno WSP jak i SN, którzy nie uczęszczali na szkolenie wojskowe¹⁷.

Pierwszy program szkolenia TOPL zakładał 30-godzinny kurs dla młodzieży studiującej w WSP i tylko 12-godzinny dla studentów SN. Tematyka zawarta w tym programie dotyczyła najbardziej elementarnych zagadnień samoobrony. W 1967 r. liczba godzin tego szkolenia została odpowiednio zwiększona w WSP do 70 a w SN do 30 godzin.

Szkolenie to na podstawie ustawy o powszechnym obowiązku obrony kraju z 1967 r. zostało poważnie rozwinięte i było prowadzone pod nazwą „Powszechna Samoobrona”. Szkolenie w zakresie powszechnej samoobrony trwało dwa lata, przez pierwsze dwa semestry po 6 godzin w tygodniu i przez następne dwa po 4 godziny.

W 1972 r. nastąpiła kolejna reorganizacja szkolenia obronnego studentów, tym razem istotnie zmieniająca dotychczasowe zasady. Zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z dnia 8 września 1972 r. i zarządzenia Ministra Obrony Narodowej z 26 marca 1973 r. wprowadzono zamiast dotychczasowych form szkolenie wojskowe dla studentów podlegających służbie wojskowej, szkolenie ogólnoobronne lub sanitarno-obronne dla studentek i studentów nie biorących udziału w szkoleniu wojskowym. Wymienione rodzaje szkolenia w łącznym wymiarze 180 godzin rocznie są realizowane na trzecim roku studiów według odpowiednich programów.

W programie szkolenia wojskowego, którego podstawowym celem jest teoretyczne przygotowanie studentów do odbycia półrocznego szkolenia w Szkole Oficerów Rezerwy i półrocznej praktyki na stanowisku dowódcy plutonu w jednostce wojskowej, przewiduje się: szkolenie społeczno-polityczne, wybrane zagadnienia organizacyjno-prawne, szkolenie taktyczne i wybrane zagadnienia z nauki o broni. Szkolenie według powyższego programu kończy się egzaminem komisyjnym i następnie studenci kwalifikowani są przez komisję uczelnianą z udziałem przedstawiciela dowództwa Okręgu Wojskowego do Szkół Oficerów Rezerwy (SOR)¹⁸.

¹⁷ Dz. U. PRL, 1959, nr 14, poz. 75.

¹⁸ Program szkolenia studentów szkół wyższych podlegających MNSWiT i GKkFiT, Warszawa 1976.

Głównym celem szkolenia ogólnobronnego jest przygotowanie studentów do pełnienia funkcji dowódczych i instruktorskich w czasie pokoju, zagrożenia i wojny w pionie obrony cywilnej, na szczeblu zakładu pracy, a więc szefa służby, dowódcy plutonu¹⁹. Stosownie do założonego celu szkolenia program obejmuje takie problemy, jak: szkolenie polityczno-obronne, szkolenie taktyczne z zakresu obrony cywilnej uwzględniające zagrożenie obszaru PRL, przygotowanie organów i sił obrony cywilnej, ochrona ludności i gospodarki narodowej oraz planowanie i prowadzenie akcji ratowniczej. Ponadto studenci zapoznają się z zasadami metodyki szkolenia obrony cywilnej.

Wreszcie program szkolenia sanitarno-obronnego zakłada przygotowanie absolwentek wydziałów humanistycznych wyższych uczelni do udzielania pomocy przedlekarskiej w urazach i nagłych zachorowaniach oraz opieki nad chorym i rannym²⁰. Dlatego program, uwzględniając wiadomości z zakresu anatomii i fizjologii człowieka wyniesione ze szkoły podstawowej i średniej, obejmuje poza problematyką społeczno-polityczną następujące przedmioty: ochrona ludności, organizacja społecznej służby zdrowia w systemie obrony cywilnej, cele i zadania PCK oraz Konwencji Genewskie o ochronie ofiar wojny, elementy anatomii i fizjologii człowieka i postępowanie z chorym lub rannym, elementy patofizjologii oraz zasady udzielania pomocy lekarskiej w urazach i zachorowaniach.

Z przytoczonych treści wynika, że jest to program specjalistyczny i wymaga od realizatorów medycznego przygotowania.

Trzeba podkreślić też fakt, że programy zmodernizowanego w 1973 r. szkolenia wojskowo-obronnego studentów są wzorowane na programach studiów szkół wyższych i nie podlegają tak częstym zmianom jak w poprzednim okresie.

POMIESZCZENIA I BAZA SZKOLENIOWA

Stan pomieszczenia i baza szkoleniowa Studium Wojskowego w początkowym okresie były bardzo skromne. Przydzielone w 1951 r. pomieszczenia w budynku przy ul. Straszewskiego 22 zabezpieczały w zasadzie potrzeby tworzącego się Studium. Z czasem jednak, w miarę przybywania zapasów umundurowania, sprzętu szkoleniowego, broni, wreszcie powiększania się liczby pracowników oraz szkolonych studentów, okazały się niewystarczające. Trudności te spiętrzyły się po przejściu szkolenia studentów SN. W związku z tym dokonano niezbędnych adaptacji niektórych pomieszczeń, które w nieznacznym tylko stopniu poprawiły trudną sytuację lokalową.

Również spore trudności napotkało Studium w zakresie wyposażenia w sprzęt wojskowy. Brak odpowiednich pomieszczeń do przechowywania i konserwacji sprzętu uniemożliwił jego zgromadzenie w potrzebnej ilości i efektywne wykorzysta-

¹⁹ Program szkolenia ogólnobronnego studentów szkół wyższych podległych MNSWiT, Warszawa 1976.

²⁰ Program szkolenia obronnego (sanitarno-obronnego) dla studentek niektórych kierunków studiów w uniwersytetach, akademiach rolniczych i wyższych szkołach pedagogicznych, Warszawa 1976, s. 5.

tanie w procesie szkolenia. Do 1957 r. sprzęt wojskowy Studium otrzymywało z jednostki wojskowej, a po jej rozwiązaniu z Komendy Garnizonu-Kraków.

Zasadniczej poprawie uległy warunki pracy Studium Wojskowego po przeniesieniu go w 1969 r. do wschodniego skrzydła nowego budynku WSP przy ul. Podchorążych 2. W przydzielonych pomieszczeniach zostały urządzone pokoje dla kadry, biblioteka, magazyny, 4 sale wykładowe i sala metodyczna. Zgromadzono w nich dużą ilość nowego i cennego sprzętu otrzymanego z przydziału zgodnie z normami należności lub zakupionego w ramach otrzymanych środków finansowych. Na podkreślenie zasługuje fakt sporządzenia przez oficerów wielu pomocy dydaktycznych we własnym zakresie, których wartość szacuje się na 200 tys. złotych.

W związku ze stale wzrastającymi zadaniami Studium Wojskowego jego kierownictwo podjęło starania o przydział dodatkowych pomieszczeń głównie drogą adaptacji podziemia. Po pokonaniu trudności, na przełomie roku 1971/72 oddano Studium do zagospodarowania pomieszczenia w podziemiu, które przeznaczono na strzelnicę sportową, dwie sale wykładowe. Dalszej przebudowy i adaptacji istniejących już pomieszczeń dokonano w 1974 r. W celu powiększenia liczby sal wykładowych przedzielono ścianą dużą salę wykładową posiadaną przez Studium w podziemiu. Jednocześnie przydzielono Studium dodatkowe pomieszczenia, które przeznaczono na magazyn umundurowania. W latach 1970—1976 urządzone w Studium następujące specjalistyczne sale wykładowe: szkolenia społeczno-politycznego, szkolenia taktycznego, szkolenia sanitarno-obronnego, szkolenia obronnego, szkolenia sanitarnego, gabinet maszyn sprawdzających i pracownia wychowania obronnego. Mając na uwadze podniesienie na wyższy poziom zajęć dydaktycznych, podjęto od 1973 r. intensywne wyposażanie Studium Wojskowego w techniczne środki nauczania.